

روز اطلاعات درک عمیق ایران
تعمیرت آباد

روز اطلاعات

۳۰ / ۱۱ / ۱۳۸۱

انستیتوت حقوق و علوم سیاسی
تهران

دانشگاه تهران
دانشکده حقوق و علوم سیاسی

موضوع:

وجوه اشتراک و افتراق توهین، افتراء و نشر اکاذیب

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر ایرج گلدوزیان

استاد مشاور:

سرکار خانم دکتر شهلا معظمی

نگارش:

حمیدرضا بهرامی

پایان نامه

جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی

بهمن ۱۳۸۱

۴۴۰۵۹

فرم ارزشیابی پایان نامه کارشناسی ارشد

دانشکده: حقوق و علوم سیاسی گروه: حقوق جزا و جرم‌شناسی

در چارچوب ارزیابی مرحله تحقیقاتی متطوع کارشناسی ارشد دانشجویان دانشگاه تهران

آی.تی.بی: حمیدرضا بهرامی به شماره دانشجویی: ۲۱۰۴۷۹۰۰۴ در رشته: حقوق جزا و جرم‌شناسی
گرایش: حقوق جزا و جرم‌شناسی پایان نامه خود به ارزش: ۴ واحد را که در نیمسال اول سال تحصیلی ۸۰-۸۱-۱
نخستین نام نمرده برد، تحت عنوان: وجوه افتراق و اشتراك توهین، افترا و نشر اکاذیب

داور

به سرپرستی (استادرامند): دکتر گلدوزیان استاد مشاور: دکتر معظمی استاد مشاور دوم (حسب مورد): دکتر شکاری
در تاریخ: ۸۱/۱۱/۲ در حضور هیأت داوران به شرح ذیل با (مرتبت / عدم مرتبت / اصلاحاتی) دفاع نمود.

اسامی هیأت داوران	مرتبه علمی	محل اشتغال	امضاء
۱- استاد رامند: دکتر ایرج گلدوزیان	استاد	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲- استاد مشاور: دکتر شهلا معظمی	استادیار	" " "	
۳- استاد داور: دکتر روشنعلی شکاری	راشیار	" " "	
۴- استاد داور:			
۵- استاد مشاور دوم:			

به عدد	به حروف
۱۸۱-	هشتاد و یک

نمره نهایی هیأت داوران:

ملاحظات:

تذکر: نیازی به درج نمره جداگانه هریک از داوران نبوده و فقط نمره مورد توافق هیأت داوران (متوسط) اعلام می شود.

سرپرست تحصیلات تکمیلی دانشکده

با سلام، نظر به اعلام نمره نهایی فوق‌الذکر از جانب هیأت داوران خواهشمند است نسبت به انجام امور فراغت از تحصیل دانشجوی یاد شده برابر ضوابط و مقررات اقدام مقتضی مبذول فرمائید.

نام و نام خانوادگی مدیر گروه: دکتر ابوالقاسم کریمی امضاء و تاریخ:

توجه مهم: کلیه نمره‌ها به استثناء نمره هیأت داوران و مطالب بند ملاحظات قبل از دفاع باید با ماشین تایپ گردد.

تذکر: این فرم به دفتر تحصیلات تکمیلی دانشکده ارسال و تصویر آن در گروه مربوط نگهداری می شود.

تقدیر و تشکر:

بدین وسیله از اساتید گرانقدر، جناب آقای دکتر ایرج

گلدوزیان و سرکار خانم دکتر شهلا معظمی که با

نظریات و راهنماییهای ارزشمند خویش نگارنده را در تدوین و

تحریر رساله حاضر یاری نموده‌اند؛ صمیمانه سپاسگزاری

می‌نمایم.

حمید بهرامی - بهمن ماه ۱۳۸۱

تقدیم به

پدر بزرگوارم

و

روح بزرگ مادرم

و

همسر عزیزم

باسمه تعالی

پایان نامه حاضر در سه فصل ارائه گردیده که پس از ذکر پیشگفتار و مقدمه‌ای کوتاه فصل اول کلیات و فصل دوم بررسی تعاریف و ارکان جرایم توهین، افترا و نشر اکاذیب و فصل سوم جهات اشتراک و افتراق توهین، افترا و نشر اکاذیب، در فصل اول مبحث اول صدمات معنوی به وسیله این جرایم در نظام حقوقی ایران و سابقه تاریخی در قبل از اسلام از جمله ادیان الهی و تورات، زرتشت، انجیل) در سایر منابع از جمله قانون حمورابی و سابقه تاریخی این جرایم در دین اسلام از جمله آیات و روایات و همچنین در حقوق ایران قدیم و حقوق موضوعه ایران بررسی گردیده است.

در فصل دوم پس از ذکر تعاریف این جرایم (توهین، افترا و نشر اکاذیب به بررسی عناصر متشکله آنها یعنی رکن قانونی و رکن مادی و معنوی این جرایم پرداخته که در بررسی رکن مادی هر یک از جرایم اجزاء آنها مانند فعل مثبت مادی (که در تمام این جرائم لازمه تحقق عنصر مادی هستند) مشخص بودن طرف جرم، وسیله ارتکاب جرم و صراحت در موضوع مورد بحث قرار گرفته و در رکن معنوی این جرایم نیز به بررسی مسئولیت مرتکب هم سوءنیت عام و هم سوءنیت خاص پرداخته شده است.

و در فصل سوم که جهات اشتراک و افتراق توهین، افترا و نشر اکاذیب بیان گردیده ابتدا به جهات اشتراک هر سه جرم در مبحث اول این فصل پرداخته شده است و در مبحث دوم جهات افتراق جرایم موصوف که ابتدا در بخش اول جهات افتراق توهین و افترا و در بخش دوم جهات افتراق توهین نشر اکاذیب و در بخش سوم افتراق افترا و نشر اکاذیب به دقت مورد بررسی واقع شده و پس از آن نتایج تحقیق در چندین صفحه بیان گردیده و در پایان هم فهرست منابع و مأخذ ذکر شده است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	پیشگفتار.....
۳.....	مقدمه.....
۳.....	۱. طرح مساله:.....
۳.....	۲. هدف تحقیق:.....
۴.....	۳. توجیه و ضرورت تحقیق:.....
۴.....	۴. فرضیه تحقیق:.....
۵.....	۵. روش تحقیق:.....
۵.....	۶. مشکلات تحقیق:.....
۵.....	۷. سابقه تحقیق:.....

فصل اول کلیات

	مبحث اول - صدمات معنوی به وسیله توهین، افتراء و نشر اکاذیب در نظام حقوقی
۷.....	ایران:.....
۹.....	مبحث دوم - سابقه تاریخی:.....
۹.....	بخش اول - جرایم علیه حیثیت اشخاص قبل از اسلام.....
۹.....	گفتار اول - ادیان الهی.....
۹.....	۱. تورات:.....

۲. دوره زرتشت: ۱۰
۳. انجیل: ۱۰
- گفتار دوم - در سایر منابع ۱۱
- بخش دوم - جرایم علیه حیثیت اشخاص در دین اسلام: ۱۳
- گفتار اول - آیات: ۱۴
- گفتار دوم - روایات: ۱۵
- بخش سوم - حقوق ایران: ۱۷
- گفتار اول - حقوق ایران قدیم: ۱۷
- گفتار دوم - حقوق موضوعه ایران ۱۸

فصل دوم - بررسی تعاریف و ارکان توهین، افتراء و نشر اکاذیب

- مبحث اول: توهین ۲۳
- بخش اول - تعریف: ۲۳
- گفتار اول - تعریف لغوی: ۲۴
- گفتار دوم - تعریف اصطلاحی: ۲۵
- بخش دوم - ارکان تشکیل دهنده: ۲۶
- گفتار اول - رکن قانونی: ۲۶
- گفتار دوم - رکن مادی: ۲۷
- (۱) فعل یا ترک فعل و هن آور: ۲۷
- (۲) مشخص بودن طرف اهانت: ۲۹
- (۳) وسیله ارتکاب جرم: ۳۱

- گفتار سوم - رکن معنوی: ۳۱
- بخش سوم - لواحق جرم توهین: ۳۲
- مبحث دوم - افتراء ۳۳
- بخش اول - مفهوم لغوی و قرآنی افتراء: ۳۳
- بخش دوم - افترای به قول: ۳۴
- گفتار اول - تعریف: ۳۴
- گفتار دوم - ارکان تشکیل دهنده ۳۴
- (۱) رکن قانونی: ۳۴
- (۲) رکن مادی: ۳۵
- ۲-۱ - نسبت دادن عمل مجرمانه (فعل مثبت مادی): ۳۵
- ۲-۲ - صراحت در موضوع اسناد و شخص مجنی علیه: ۳۷
- ۲-۳ - ابتدایی و ابتکاری بودن اسناد: ۳۷
- ۲-۴ - وسیله اسناد؛ ۳۹
- ۲-۵ - ناتوانی مفتری از اثبات جرم متسبه ۳۹
- (۳) رکن معنوی: ۴۰
- گفتار سوم - مجازات: ۴۱
- بخش سوم - افترای به فعل: ۴۱
- گفتار اول - تعریف: ۴۱
- گفتار دوم - ارکان تشکیل دهنده: ۴۲
- (۱) رکن قانونی: ۴۲

- ۴۲ (۲) رکن مادی:
- ۴۳ ۲-۱. فعل مرتکب:
- ۴۳ ۲-۱-۱. موضوع فعل:
- ۴۴ ۲-۱-۲. واقع شدن فعل در محل خاص:
- ۴۴ ۲-۲. عدم اطلاع طرف جرم:
- ۴۵ ۲-۳. تحت تعقیب قرار گرفتن مقتری علیه:
- ۴۶ ۲-۴. صدور قرار منع تعقیب یا اعلام برائت قطعی:
- ۴۷ ۲-۵. رابطه سببیت بین فعل و نتیجه مجرمانه:
- ۴۷ (۳) رکن معنوی:
- ۴۹ گفتار سوم - مجازات:
- ۵۰ میحث سوم - نشر اکاذیب:
- ۵۰ بخش اول - تعریف:
- ۵۰ گفتار اول - تعریف لغوی:
- ۵۰ گفتار دوم - تعریف اصطلاحی:
- ۵۱ بخش دوم - ارکان تشکیل دهنده:
- ۵۱ گفتار اول - رکن قانونی:
- ۵۳ گفتار دوم - رکن مادی:
- ۵۳ ۱. فعل مثبت مادی (اظهار اکاذیب):
- ۵۵ ۲. نسبت دادن اعمال مخالف حقیقت به دیگران:
- ۵۷ ۳. وسیله ارتکاب جرم:

گفتار سوم - رکن معنوی : ۵۹

۱. سوء نیت عام: ۶۰

۲. سوء نیت خاص: ۶۰

بخش سوم - لواحق نشر اکاذیب: ۶۱

گفتار اول - صلاحیت قضایی: ۶۱

گفتار دوم - مجازات نشر اکاذیب: ۶۱

گفتار سوم - اعاده حیثیت: ۶۵

گفتار چهارم - قابل گذشت یا غیر قابل گذشت بودن بزه نشر اکاذیب: ۶۶

فصل سوم - جهات اشتراک و افتراق توهین، افتراء و نشر اکاذیب

مبحث اول - جهات اشتراک: ۶۹

مبحث دوم - جهات افتراق: ۷۲

بخش اول - جهات افتراق توهین، افتراء: ۷۲

بخش دوم - جهات افتراق توهین و نشر اکاذیب: ۷۸

بخش سوم - جهات افتراق افتراء و نشر اکاذیب: ۸۴

نتایج تحقیق ۸۸

منابع و مأخذ: ۹۳

پیشگفتار

آزادی موهبتی الهی و برخاسته از فطرت انسان است معنای آن این است که شخص اختیار انجام دادن هر کاری را داشته باشد مشروط به این که این اعمال اختیار او باعث ورود ضرر به غیر نگردد. در تشکل ها و جوامع بشری یکی از مسائلی که انسان ها با آن روبرو بوده و هستند همان تعارض منافع و برخوردها و نزاع های افراد با یکدیگر است که به دلایل مختلف عرض وجود می نماید و این همان چیزی است که تحت عنوان جرم در حقوق جزا از آن یاد می شود. لذا قواعد و مقرراتی لازم است که حدود، ثغور، نحوه، کیفیت و اندازه آزادی و رفتار انسان را تحت چارچوب و قالبی در آورد تا آدمی شاهد شیرین سعادت و کمال را در سایه زندگی بجشد و به همین منظور از همان ابتدا به دنبال وضع آن قواعد و اسلوب ها بود و تا به امروز در تکاملش از هیچ کوششی دریغ ننموده است. آزادی بیان و قلم با تمام اهمیتی که داراست مشروط به آن است که موجب اهانت برشرف و کرامت و شخصیت انسان ها نشود. اگر کسی پی به اهمیت کرامت و شرف انسانی ببرد و خود از این سرمایه با عظمت انسانی برخوردار باشد محال است که به کس دیگری اهانت نماید و شرف او را جریحه دار کند. اصول ۲۲، ۲۴ و ۳۹ در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به آزادی و حدود آن اختصاص یافته است و مقنن نیز در راستای این قانون و با سرلوحه قرار دادن اصول و موازین شرعی موادی را در این زمینه تدوین و تصویب نموده است در این جا بر آنیم تا به بررسی اجمالی این مقررات و نیز مقایسه جرایم مربوط به این امر یعنی جرایم توهین، افتراء و نشر اکاذیب بپردازیم. مطالب این پایان نامه پس از طرح پیشگفتار و مقدمه در سه فصل که هر فصل دارای مباحث و بخش هایی است ارائه گردیده است :

- فصل اول - کلیات

- فصل دوم - بررسی تعاریف و ارکان توهین، افتراء و نشر اکاذیب

- فصل سوم - جهات اشتراک و افتراق توهین، افتراء و نشر اکاذیب.

مشابهت نسبی بین جرایم سه گانه توهین، افتراء و نشر اکاذیب و سنخیت این عناوین مجرمانه از بسیاری جهات و درصد بالای ابتلای دستگاه قضایی به آنها و لزوم بررسی و تحلیل وجوه امتیاز بین آنها از مهمترین پارامترها در تنظیم تحقیق حاضر است.

نگارنده امیدوار است که پس از مطالعه کتب و جزوات و مجلات و پایان نامه های در دسترس و آرای شعب دیوان عالی کشور و نظریات اداره حقوقی در قبل و بعد از انقلاب اسلامی توانسته باشم با تهیه این اثر تلاشی جزئی مفید در زمینه تفصیل علمی جرایم مورد بحث انجام داده باشم و امیدوارم که خوانندگان این تحقیق و از جمله استاد راهنمای گرانقدر و استاد مشاور ارجمندم با توجه به کمبود منابع و سایر مشکلات به نقایص این تحقیق به دیده اغماض نگریسته و نگارنده را از راهنمایی های خود محروم نفرمایند.

حمید رضا بهرامی - بهمن ماه ۱۳۸۱

مقدمه

۱. طرح مساله:

مساله اصلی این تحقیق، تبیین شرایط لازم برای تحقق جرایم مورد بحث و مقایسه تفصیلی آن‌ها ضمن تشریح قوانین موجود در این باب و ارائه پاسخ به پرسش‌هایی است که در جهت تعقیب کیفری، طرز رسیدگی دادگاهها، ضمانت اجراهای قانونی و سایر موارد مطرح می‌شود. مسائل مذکور خود دارای مسائل فرعی متعددی است که پاسخ به این فروع گوناگون مستلزم نگرش همراه با دقت خاص به قوانین است.

۲. هدف تحقیق:

به دلیل اهمیت حفظ و حمایت از سرمایه معنوی و شرافت اشخاص و به دلیل این که قوانین و قواعد موضوعه در این زمینه پراکنده و بعضاً نارسا است، غور و بررسی در این مقررات لازم می‌آید. هرچند مواد اندکی از قانون مجازات اسلامی به موضوع مورد بحث پرداخته‌اند، اما ناگزیر باید دقت بیشتری به کاربرده شود که ابهامات بیشماری که در عمل پیش می‌آید تا حد امکان با استفاده از بطن همین مواد موجود برطرف شود تا نتیجه نهایی که مورد نظر مقلین در جرم انگاری این گونه اعمال بوده است تامین گردد. به هر حال هدف از انتخاب این موضوع در وهله اول توضیح و تبیین مقررات حاکم بر سرمایه معنوی و شرافت اشخاص است.

۳. توجیه و ضرورت تحقیق:

آنچه باعث گردید وجوه افتراق و اشتراک توهین، افتراء و نشر اکاذیب را به عنوان موضوع پایان نامه انتخاب نمایم این بود که اولاً: ملاحظه کردم در زمینه مقایسه تفصیلی جرایم یاد شده و روشن شدن زوایای مختلف این جرایم تحقیق چندانی صورت نگرفته و ناگفته‌های بسیار در مورد آن وجود دارد. حتی اساتید محترم حقوق جزای اختصاصی هم برخلاف خیلی از جرایم دیگر در کتاب‌ها و جزوات خود این گونه جرایم را به سکوت برگزار کرده‌اند و به ندرت می‌توان در بین کتابهای حقوق کیفری مطالب قابل توجهی در تفصیل وجوه افتراق و اشتراک جرایم مورد بحث ملاحظه نمود. ثانیاً ارتباط نزدیک و تنگاتنگی که بین جرایم مورد نظر وجود دارد موجب وجود شبهات فراوان و برداشت‌های متفاوت در تعیین اتهام واقعی مرتکبین این قبیل جرایم گشته است. وجود این معضلات تلاش در جهت روشن تر شدن موضوعات مورد بحث را بیش از پیش توجیه می‌نماید.

۴. فرضیه تحقیق:

با توجه به موضوع تحقیق یعنی وجوه اشتراک و افتراق توهین، افتراء و نشر اکاذیب، تحقیق حاضر یک تحقیق توصیفی و تفصیلی است و لذا در رابطه با فرضیه این تحقیق می‌توان گفت مواد قانونی مربوط به جرایم مورد بحث به صورتی که در قانون مجازات اسلامی تنظیم گردیده است بعضاً ناقص و دارای ایرادات و شبهاتی است که باید در جهت اصلاح آنها اقدامات مقتضی انجام شود.